

УДК 33.336

В. В. Ткач,
студентка кафедри міжнародної економіки факультету менеджменту та маркетингу,
Національний технічний університет України "Київський Політехнічний Інститут"
С. М. Сокотенюк,
асистент кафедри міжнародної економіки факультету менеджменту та маркетингу,
Національний технічний університет України "Київський Політехнічний Інститут"

РЕАБІЛІТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ІНОЗЕМНИХ КРЕДИТІВ НА ПРИКЛАДІ ГРЕЦІЇ ТА ПОЛЬЩІ

V. Tkach,
A student of International Economics Faculty of Management and Marketing,
National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute"
S. Sokotenyuk,
Assistant of International Economics Faculty of Management and Marketing,
National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute"

REHABILITATION OF UKRAINIAN ECONOMY BY USING FOREIGN LOANS
IN CASE OF GREECE AND POLAND

У статті розглянуто сучасну ситуацію в Україні щодо залучення міжнародних кредитів та їх доцільного використання. Наголошено на ймовірності настання негативних наслідків для економіки країни-позичальника в результаті непослідовного та непродуманого виконання вимог міжнародних кредитних організацій, підвищенні ступеня ризику втрати незалежності у прийнятті стратегічно-важливих для країни рішень, що можуть спричинити нарощування мало прогнозованих і непередбачуваних тенденцій в економічному житті країни. Проведено порівняння умов надання кредитів міжнародними фінансовими організаціями і країнами-кредиторами. Охарактеризовано наслідки для грецької економіки, переважання тенденцій до "проїдання" кредитів поряд з необхідністю використання кредитних коштів для стабілізації економіки та досягнення економічного зростання. Наведено порівняння грецької і польської політики управління міжнародними кредитами та використання Україною зарубіжного досвіду. Наголошено на відсутності в країні національної програми реформування економіки та обмеження його виконанням вимог міжнародних кредитних організацій. Наголошено що одним з негативних факторів, який гальмуватиме запровадження національної програми реформування економіки України, є необхідність витратити значну частку ВВП на обслуговування зовнішнього державного боргу. Охарактеризовано можливі напрями реформування української економіки та розкрито її економічний потенціал. Увагу акцентовано на методах швидкого і масштабного збільшення ВВП.

The article reviews the current situation in Ukraine concerning involvement of international loans and their appropriate usage. It is emphasized on the probability of occurrence of negative consequences for the economy of the borrowing country as a result of inconsistent and unreasoned implementation of the requirements of international lending organizations, raising the degree of risk

of loss of independence in making strategically important for the country decisions which can cause increase of few predictable and unpredictable tendency in the economic life of the country. A comparison of the conditions of providing loans by international financial organizations and creditor countries is held. The consequences for the Greek economy, the prevalence of tendencies to "wasting" loans along with the need to use loan funds to stabilize the economy and to achieve economic growth are characterized. The comparison of Greek and Polish policy of management of international loans and Ukraine's using of foreign experience. It is emphasized on the absence of the country's national program of economic reforming and limitation of international lending organizations' requirements by its usage. It is emphasized on that one of the negative factors that will brake the implementation of the national reforming program of Ukraine's economy is the need to spend a significant part of GDP on servicing foreign national debt. Possible directions of reforming the Ukrainian economy are characterized and its economical potential is disclosed. The attention paid to methods of rapid and massive increase of GDP.

Ключові слова: міжнародне кредитування, зовнішній борг, економічні реформи, МВФ, дефолт Греції, "шокова терапія" у Польщі.

Key words: international credit, external debt, economic reforms, the IMF, the default of Greece, "shock therapy" in Poland.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Незважаючи на очевидну вигоду міжнародного кредиту для обох сторін, як для кредитора, так і для позичальника, залучення іноземних капіталів може також мати негативні наслідки для економіки країни-боржника. Проблема полягає у доцільності та ефективності використання отриманих коштів та напрямках їх залучення у різні галузі економіки країни.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблему міжнародного кредитування у різних країнах досліджували такі вчені, як: Кістерський Л.Л., Пузінов І.І., Рогач О.І., Кравчук Н.Я., Булатов А.С., Сакс Дж., Ослунд А. та ін.

АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ

Вплив іноземних кредитів на економіку України неоднозначний особливо в контексті кризового стану в країні. Тому необхідність визначення можливих наслідків їх використання, а також шляхів і мети їх розподілу є вкрай актуальною.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

У статті поставлено завдання пошуку оптимального варіанта для України у проведенні боргової політики, виділення напрямів використання міжнародних кредитів, а також реформування української економіки.

МЕТОДОЛОГІЯ

У процесі роботи застосована сукупність методів економіко-статистичного аналізу, методи синтезу та аналізу економічної інформації. Також були використані такі методи наукового дослідження, як порівняльний і статистичний методи.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Кредит є однією із найдавніших форм міжнародних відносин. Завдяки йому забезпечується раціональний розподіл фінансових і матеріальних ресурсів між країнами, а також розвиток продуктивних сил і збільшується масштаб світової торгівлі. За визначенням А.Г. Загороднього (з його економічного словника), міжнародний кредит — це позика у грошовій або товарній формі, яку кредитор однієї країни дає суб'єкту з іншої на умовах терміновості, обов'язковості повернення, забезпечення і платності [1, с. 586].

Кредитний борг ставить країну у положення повної залежності від країни-кредитора і вимагає виконання усіх її вимог. Така ситуація значно обмежує можливість країни захищати свої інтереси і, в разі невдалого використання іноземних кредитів та нераціональних економічних реформ, може призвести до неплатоспроможності країни за іноземними позиками.

Проте країнам, що розвиваються і планують проводити глибокі економічні реформи структурного характеру, практично неможливо здійснити докорінні зміни за власні кошти, без зовнішнього фінансування [2]. А отже, міжнародні кредити є цілком нормальним явищем, що вимагають обґрунтованого та доцільного використання.

Для визначення доцільності та ефективності міжнародних кредитів важливо відповісти на такі питання:

- хто є кредитором і його умови надання кредиту?
- на які цілі спрямовані кредитні кошти?
- як використовуються виділені кошти в країні?

Від того, хто саме надає кредит, залежить те, наскільки вигідним буде для країни-позичальника його використання. Міжнародні фінансові організації, як правило, дозволяють користуватися най-

більш пільговими умовами кредитування і характеризуються більш поблажливим ставленням до пролонгації та реструктуризації зобов'язань. Однак воно пов'язане зі значним комплексом додаткових умов, які не завжди відповідають поточній державній політиці. Крім того, фінансовий потенціал міжнародних фінансових організацій обмежений і обсяг засобів, що залучається з цього джерела, порівняно невеликий [3].

Грошово-кредитна політика — це сукупність таких заходів, що реалізуються державою і спрямовані на регулювання грошово-кредитних відносин. Відомо, що держава створює загальні умови для їх реалізації, вона формує законодавчу базу, а також організацію функціонування кредитних структур. З боку практичної реалізації, ця політика забезпечується центральним банком країни. Як підкреслюють вітчизняні науковці, грошово-кредитна політика підкоряється макроекономічним процесам за своїм глобальним завданням і не є автономною [4].

Що дає можливість забезпечити ефективне функціонування суспільного виробництва та досягнення економічного зростання. Стратегія грошово-кредитної політики, перш за все, повинна бути спрямована на поліпшення життя населення, стримування інфляції, а також забезпечення зайнятості населення.

Надання кредитів іншими державами, натомість, має повністю протилежний характер. Так, кредити від іноземних держав відрізняються значно вищою відсотковою ставкою і більш м'якими умовами надання кредиту, що супроводжується слабшим контролем за його використанням, а іноді навіть його відсутністю.

Як свідчать статистичні дані НБУ, на середину 2015 року Україна має зовнішній борг у розмірі 126 млрд дол. США, що становить 109,8% від ВВП [5]. З них найбільшу частку становить борг перед МВФ (7,6 млрд дол. США, 6% від загального зовнішнього боргу) та Росією (4,7 млрд дол. США, 3,7%) [6]. Серед інших кредиторів: Європейське співтовариство, Європейський банк реконструкції і розвитку, Європейський інвестиційний банк, Міжнародний банк реконструкції і розвитку та інші.

Щодо платіжного балансу, то 2015 рік був першим роком з 2010, який Україна закінчила з позитивним сальдо. За підсумками 2015 року платіжний баланс України повернувся з дефіцитного в профіцитний стан, і позитивне сальдо склало 849 мільйонів доларів. За оцінками регулятора, позитивне сальдо платіжного балансу стало результатом значного скорочення дефіциту поточного рахунку, який у 2014 став мінімальним з 2005 року, скоротившись до 204 млн дол. або до 0,2% від ВВП. Корекції поточного рахунку сприяла більш швидке падіння імпорту (33,5%) в порівнянні з падінням експорту (30,5%). Профіцит фінансового рахунку також поліпшив стан платіжного балансу. Чисті залучення за фінансовим рахунком склали 488 млн дол., у першу чергу, завдяки значним обсягам офіційного фінансування від міжнародних партнерів.

Кредити, які отримала Україна у 2014—2015 роках, направлені на певні цілі із суворим контролем використання. Це особливо стосується МВФ. За словами

прем'єр-міністра України Арсенія Яценюка, програма співробітництва з МВФ націлена на дві речі. Перше — це виконання зовнішніх зобов'язань, і друге — накопичення золотовалютних резервів НБУ для того, щоб стабілізувати банківський сектор і валютно-обмінний курс. Серед цілей програми, погодженої з Міжнародним валютним фондом, — проведення складних реформ, таких як: підвищення пенсійного віку, обмеження спрощеного оподаткування, скасування мораторію на продаж землі сільськогосподарського призначення, підвищення ціни на житлово-комунальні послуги. Звичайно, ці реформи не є популярними серед широких верств населення, оскільки спричинять зниження його життєвого рівня, з одного боку, і, що є позитивним, зменшення ступеню проїдання кредитних коштів.

Позитивним моментом, що супроводжує підвищення ціни на житлово-комунальні послуги є запровадження системи адресного субсидювання незахищених верств населення. Останнє надає змогу переорієнтувати тягар сплати житлово-комунальних послуг на домогосподарства з середнім і високим рівнем доходу.

Часткове обмеження спрощеного оподаткування знайшло своє відображення в законодавчих актах, що вступили в дію з початку 2016 року, повної ліквідації спрощеного оподаткування серед юридичних осіб не відбулося через численні протести з боку представників малого бізнесу.

Таким чином, Кабмін досі не склав конкретний графік виконання взятих зобов'язань, а також ми не бачимо обіцяного звіту про використання отриманих коштів. Але вкладати кредити саме в ті цілі, які були прописані в програмі співробітництва, є дуже важливим, адже невиконання умов країн-кредиторів не лише погіршить і так не найкращий імідж України серед інших країн Європи, а й може призвести до краху економіки та дефолту держави, на грані якого ми знаходимося вже більше року.

Такий розвиток подій можна прослідкувати на прикладі Греції. Після різкого підйому, внаслідок вступу Греції до ЄС, почався поступовий спад: бюджетний дефіцит зріс до 13% (що є неприйнятним для ЄС), зросло безробіття, збільшився зовнішній борг країни, знизився рівень туризму, що був основною статтею доходу Греції, і погіршила ситуацію корупція, яку влада навіть не намагалася подолати. Як наслідок, з'явилося таке явище, як інфляція, знизилися темпи приросту ВВП і значно скоротилися соціальні виплати населенню, що спричинило масове невдоволення. Тоді у 2011 році Європейський фонд фінансової стабільності виділив Греції перший кредит у розмірі 240 млрд дол. США. Але проблемою Греції стало нерозважливе використання виділених коштів, "марнотратство" та бездіяльність влади, яка постійно брала в борг гроші (і цей борг зростав із кожним роком) та не вживала жодних заходів для подолання кризи і стабілізації внутрішньої економічної ситуації в країні [7]. Кредиту Греції вистачило лише на покриття відсотків за борговими зобов'язаннями та утримання грецьких банків "на плаву". З'явилися навіть пропозиції виходу Греції з ЄС, але це спричинило б загальний занепад у ЄС, тому такі пропозиції було відхилено.

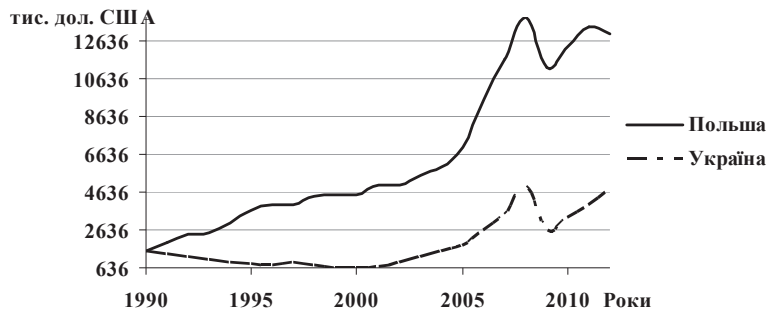

Рис. 1. Зростання ВВП на душу населення за 20 років у Польщі та Україні

На початку 2015 року у Греції змінився уряд, але ситуація лише погіршилась. Нова влада почала вимагати списання та реструктуризації деякої частини боргу але відмовлялася впроваджувати відповідні реформи. 11 червня рейтингове агентство S&P знизило кредитний рейтинг Греції до ССС. І вже 1 липня Греція не здійснила обов'язковий платіж за кредитами МВФ на суму 1,6 млрд дол. США і, тим самим, увійшла у стан технічного дефолту.

Дефолт Греції є дуже відчутним для Євросоюзу, особливо це виражається у падінні курсу євро, у порівнянні до курсу долару.

Таким чином, нераціональне використання міжнародних кредитів, переважання тенденцій його "проїдання", над більш доцільнішими напрямками, а саме: стабілізацією економіки і досягненням економічного зростання, може спричинити крах економіки в країні, що буде відчутним навіть за її межами. Тому для української економіки, яка знаходиться у тяжкому стані, дуже важливо не допустити подібної ситуації, особливо зважаючи на те, що з урахуванням оголошених 27 серпня положень Угоди з кредиторами про реструктуризацію боргу, міжнародне рейтингове агентство Fitch Ratings знизило рейтинг дефолту емітента за зобов'язаннями в іноземній валюті до рівня СС [8].

Враховуючи європейський вектор української політики, було б корисним для України скористатися прикладом краху грецької економіки також через те, що, навіть, членство у ЄС не врятувало її. На це є причини, тому що для Греції не було можливості скористатися звичайними методами стабілізації економіки — інфляцією чи девальвацією, адже девальвувати євро в інтересах однієї країни ніхто не буде, а в умовах відкритого ринку всередині ЄС подорожчання грецьких товарів означатиме їх заміну аналогами з сусідніх країн [9].

Проте Україна продовжує розраховувати на допомогу Європи і вже заручилася її підтримкою, а ЄС, в свою чергу, готові надавати кредити на певних умовах. Єдине питання, що постає зараз у міжнародних фінансових структур — наскільки жорсткі умови надання кредиту встановлювати для України? Адже немає жодних підстав не видавати кошти Україні, наближуючи тим самим до дефолту державу, в яку вже вклали немало. Завдання уряду тепер — виправдати усі зусилля, яких було докладено для розвитку національної економіки і виведення її на європейський рівень.

Проте нові запозичення, за рахунок яких обслуговується зовнішній борг України, майже не надходять у реальний сектор економіки, що лише погіршує фінансовий стан держави. Тому, перш ніж упроваджувати

реформи на підтримку національної економіки, слід усунути основу економічних проблем в Україні — високий рівень зовнішнього боргу та приділити більше уваги проведенню обгрунтованої боргової політики.

Аналізуючи вимоги МВФ до реформ в Україні, можна зробити висновок, що більшість з них не є результатом структурної державної політики, а є виключно виконанням вимог МВФ [10]. А значить Україні слід розробити власний план економічних перетворень, спираючись на ґрунтовні дослідження соціально-економічного стану країни, та поетапно реалізовувати їх замість того, щоб обмежуватись вимогами МВФ, розраховуючи на повну реабілітацію економіки за його допомоги. Адже, повертаючись до прикладу Греції, МВФ іноді безсилий перед такими труднощами. Існує велика ймовірність того, що економіка продовжить падіння, лише періодично виходячи з рецесії. Звичайно, економіку України певною мірою рятувати легше і дешевше, ніж грецьку. Але поки ми спостерігаємо ту ж саму ситуацію, що і у випадку з Грецією.

Вважаємо, що більшою мірою Україна повинна розраховувати на власні сили. А за взірць реабілітації економіки для України може слугувати Польща, яку методом "шокової терапії" у 1989 році вивели із катастрофічного стану економіки. І хоча всі країни з перехідною економікою були в однакових початкових умовах, Польщі вдалося досягти значно більшого успіху, порівняно з ними.

Основні напрями реформ "шокової терапії":

1. Головною метою була ліквідація дефіциту держбюджету. Для цього уряд відпустив ціни на продовольство та енергоресурси, що призвело до зростання цін для населення. Пенсійний вік було піднято на 5 років. Було ліквідовано державні субсидії та інвестиції для підприємств вугледобувної і продовольчої галузей. За допомогою цих заходів ліквідували дефіцит бюджету. Польща почала жити згідно з отриманими коштами, її доходи почали перевищувати витрати.

2. Наступною метою було подолання інфляції, для чого уряд прийняв суворі антиінфляційні заходи, різко збільшив процентні ставки і підвищив оподаткування приросту фонду заробітної плати. Все це призвело до того, що річні темпи зростання інфляції знизились до 28% в 1995 році, до 10% у 2000 році, до 1,7% в 2003 році і до 0,9% у 2013 році.

3. Потім уряд повинен був реформувати інвестиційну політику: забезпечити іноземним інвесторам податкові пільги і спрощену видачу ліцензій. Зникли обмеження на розмір інвестицій і вивезення прибутку за кордон. Обсяг прямих іноземних інвестицій зріс з 4,3 млрд дол.

в кінці 1994 року до 20,6 млрд дол. в 1997 році, а в 2013 році склав близько 180 млрд дол.

4. Наступним напрямком польських реформ була приватизація, яку провели із затримкою у 2—3 роки, що було обгрунтованим рішенням і ефективно використано. З початком приватизації ліквідували ряд великих державних монополій. Через два роки після початку приватизації 45% промисловості опинилось у приватній власності. З'явилася ринкова конкуренція і почала функціонувати ринкова економіка.

5. Останнім напрямком серед основних польських реформ слід згадати ефективний розподіл коштів ЄС. Основна частина грошей пішла на підтримку малого і середнього бізнесу, освітні програми та кредити для підприємців. Наслідком цього став розвиток приватного сектору. На сьогоднішній день половину ВВП Польщі забезпечують малий і середній бізнес [11].

Наслідки проведення цих реформ масштабні і їх позитивний вплив на польську економіку, зокрема на зростання ВВП (особливо у порівнянні з Україною) можна побачити на графіку (рис. 1).

Хоча для України варіант "шокової терапії" для всієї національної економіки не буде доцільним, його можна застосувати для вирішення певних питань, що вимагають кардинальних і негайних змін, а саме для погашення зовнішнього боргу. Основу нашої проблеми складає так зване "проїдання" кредитів, що надаються Україні, тобто використання їх в основному на погашення відсотків за попередніми кредитами. Для уникнення такої ситуації слід розробити програму з виплат кредитів, яка передбачала б упровадження нових реформ, що значною мірою збільшили б ВВП, виділення кредитних коштів на ці реформи і прогнози на майбутнє економічне зростання.

Україна має широке поле для впровадження цільових економічних реформ. Серед найперспективніших галузей, реформування яких сприятиме найпомітнішому зростанню ВВП: сільське господарство, енергетика, металургія і транспорт. Доцільним було б проведення таких реформ у перелічених галузях:

1. Сільське господарство:

— модернізація обладнання, механізація, зменшення питомої ваги ручної праці, впровадження новітніх технологій з переробки сировини;

— перехід на європейські стандарти якості;

— переорієнтація на випуск готової продукції.

2. Енергетика:

— широке впровадження європейських стандартів обліку зі споживання енергоресурсів, встановлення лічильників всім споживачам;

— модернізація обладнання, що використовується в галузі;

— підвищення питомої ваги використання альтернативних джерел енергії.

3. Металургія:

— запровадження системи пільгового оподаткування з метою переорієнтації підприємств на виробництво нових видів продукції;

— проведення модернізації галузі, направленої на зниження енергоємності виробництва металопродукції за рахунок розробки і впровадження прогресивних енергозберігаючих технологій та устаткування.

4. Транспорт:

— модернізація українських залізничних шляхів під європейські стандарти з метою економії часу на перевезення вантажів залізничним транспортом;

— модернізація суднобудівельної галузі і відновлення перевезень вантажів річним транспортом.

З наведеного неповного переліку вкрай необхідних реформ в реальному секторі економіки в Україні стає зрозумілим, що головним завданням є переведення акценту з кредитування економіки до широкого залучення іноземних інвестицій.

На відміну від Польщі, в Україні повністю відсутні програми стимулювання розвитку дрібного і середнього бізнесу. Тому необхідна переорієнтація з кредитування на інвестування. Адже якщо гроші будуть інвестовані у перелічені галузі, вони дадуть набагато більшу віддачу. А це означає, що не шляхом прийняття кредитів від зарубіжних країн та організацій слід залучати кошти, а домагатись, щоб в Україну інвестували. Для цього потрібні дві речі: знищити корупцію в бюджетних потоках і реформувати бюджетно-фінансову систему. Спеціалісти із США кажуть: "Бюджет України — 600 млрд грн., але 50% економіки — в тіні. Отже, реальний бюджет — трильйон. Тож, навіщо ще щось позичати?" [12].

Крім того, незважаючи на очевидні позитивні наслідки кредитів, а саме: досягнення поточних цілей, які обумовили необхідність кредитів, створення достатніх валютних резервів для подальших виплат кредитів з відсотками і, в ідеальному випадку, підвищення конкурентоспроможності національної економіки, слід також звернути увагу на ризики появи негативних тенденцій і результатів:

— зростання державного боргу;

— спеціалізація експорту на сировинних товарах, що погіршує ситуацію економічної незалежності щодо виробництва експортної продукції;

— неспроможність сформувати засади довгострокової конкурентоспроможності національної економіки;

— формування "споживацького" стереотипу поведінки [13].

ВИСНОВКИ І НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проведенні дослідження надають можливість зробити висновки, що, стосовно напрямів використання кредитних ресурсів, в Україні переважає тенденція до "проїдання" кредитних коштів і, частково, стабілізації економічної ситуації в країні. Нагальною постає потреба розробки національної програми реформування економіки, а не обмеження змін виконанням вимог міжнародних кредитних організацій. Негативний досвід Греції з недоцільним використанням іноземних кредитів і позитивний досвід Польщі нашоухують на думку, що в Україні отримані кредити слід спрямовувати не лише на завдання, які нам ставить МВФ та результативність яких під сумнівом, але і на глибоке реформування економіки, що при великих затратах на початку, надалі стимулюватиме масштабне зростання ВВП, і надасть можливість використовувати власні кошти для погашення українського боргу.

Необхідно також звернути увагу на джерело коштів для України, адже одними кредитами економіку не врятувати. Слід сприяти покращенню інвестиційного клімату в Україні для залучення нових коштів через іноземні інвестиції.

Подальші дослідження стосуватимуться економічного обґрунтування вибраного вектору реформування грошово-кредитної політики, що має забезпечити зростання ВВП, збільшення кількості робочих місць, досягнення позитивного мультиплікативного ефекту.

Література:

1. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. — Львів: Львівська політехніка, 2011. — 844 с.
2. Тюпа Д.І. Фактори формування кризи системи зовнішньої заборгованості країн, що розвиваються / Д.І. Тюпа // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. — 2015. — С. 56—58.
3. Бідник Н.Б. Співпраця України з міжнародними фінансовими організаціями як чинник економічного розвитку держави / Н.Б. Бідник // Науковий вісник НЛТУ України. — 2012. — С. 153—157.
4. Гальчинский А.С. Теория денег / А.С. Гальчинский. — К.: Основы, 1998 — С. 263.
5. Зовнішній борг України на кінець I кварталу 2015 року [Електронне джерело]: офіційне інтернет-представництво / Національний банк України. — 2015. — №6. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=71174>
6. Борг України [Електронне джерело] / Економічна правда. — 2015. — Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/news/2015/01/28/524170/>
7. Захаров П.В. Греческий долговой кризис и его последствия / П. В. Захаров // Проблемы национальной стратегии: журн. / Российский институт стратегических исследований. — 2011. — № 1. — С. 140—159.
8. Fitch Downgrades Ukraine's Foreign-Currency Rtg to 'CC' On External Debt Restructuring [Електронне джерело] / Fitch Ratings Inc: рейтингове агентство. — 2015. — Режим доступу: <https://www.fitchratings.com/site/fitch-home/pressrelease?id=990020>
9. Шарпан В. Драма "грекономіки" та її уроки для України [Текст] / В. Шарпан // Європейська правда, 2015
10. Александрова К. Дослідження ризиків співпраці України з Міжнародним Валютним Фондом / К. Александрова // Молода наука, 2015. — 2015. — Т. 3: Економічні науки. — С. 4—5.
11. Савченко В.Ф. "Шокова терапія": польські здобутки, прорахунки і невдачі українських реформаторів / В.Ф. Савченко, М.Г. Долгополов // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. — 2014. — № 3. — С. 14—20.
12. Інвестований в Україну мільярд доларів дасть значно більшу віддачу, ніж вкладений у Польщу чи Грецію [Електронне джерело] / Р. Горбач, Л. Межева, Г. Остаповець. — 2015. — Режим доступу: http://gazeta.ua/articles/opinions-journal/_investovanij-v-ukrayinu-milyard-dolariv-dast-znachno-bilshu-viddachu-nizh-vkladenij-u-polschu-chi-greciyu/638431?mobile=false

13. Сайкевич М.І. Вплив міжнародного кредитування на перспективи розвитку економіки України / М.І. Сайкевич, Л.Є. Лебединець // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — №6. — С. 46—47.

References:

1. Zahorodnij, A. H. (2011), Finansovo-ekonomichnyj slovnyk [Financial and economic dictionary], L'vivs'ka politekhnika, Lviv, Ukraine.
2. Tiupa, D. I. (2015), "Factors forming system crisis, the external debt of developing countries", Naukovyj visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu, pp. 56—58.
3. Bidnyk, N. B. (2012), "Ukraine's cooperation with international financial institutions as a factor in economic development", Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy, pp. 153—157.
4. Hal'chynskij, A. S. (1988), Teoryia deneh [Theory of money], Osnovy, Kyiv, Ukraine.
5. Natsional'nyj bank Ukrainy (2015), "The external debt of Ukraine at the end of the first quarter of 2015", available at: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=71174/> (Accessed 10 Mart 2016).
6. Interfax-Ukraine (2015), "Debt Ukraine", Ekonomichna Pravda, available at: <http://www.epravda.com.ua/news/2015/01/28/524170/> (Accessed 10 Mart 2016).
7. Zakharov, P. V. (2011), "Hrechessky debt crisis & its consequences ", Problemy natsyonal'noj stratehy: zhurn. Rossyjskij ynstitut stratehycheskykh yssledovanyj, vol. 1, pp. 140—159.
8. Fitch Ratings Inc (2015), "Fitch Downgrades Ukraine's Foreign-Currency Rtg to 'CC' On External Debt Restructuring", available at: <https://www.fitchratings.com/site/fitch-home/pressrelease?id=990020> (Accessed 10 Mart 2016).
9. Sharpan, V. (2015), "Drama Greek economy and its lessons for Ukraine ", Yevropejs'ka pravda, available at: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2015/06/22/7035072/> (Accessed 10 Mart 2016).
10. Aleksandrova, K. (2015), " Risk studies of Ukraine's cooperation with the International Monetary Fund ", Moloda nauka, Ekonomichni nauky, vol. 3, pp. 4—5.
11. Savchenko, V. F. (2014), "Shock therapy": Polish achievements, shortcomings and failures of Ukrainian reformers", Visnyk Chernihivs'koho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky, vol. 3, pp. 14—20.
12. Horbach, R. Mezheva, L. and Ostapovets, H. (2015), " Invested a billion dollars Ukraine will provide far greater returns than invested in Poland or Greece", available at: http://gazeta.ua/articles/opinions-journal/_investovanij-v-ukrayinu-milyard-dolariv-dast-znachno-bilshu-viddachu-nizh-vkladenij-u-polschu-chi-greciyu/638431?mobile=false (Accessed 10 Mart 2016).
13. Sajkevych, M. I. (2009), "The impact of international lending prospects for economic development of Ukraine", Aktual'ni problemy ekonomiky, vol. 6, pp. 46—47.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2016 р.